

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДЕЯКИХ ШЛЯХІВ СТИМУЛЮВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У КІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Шигабутдінова А.І.

*Науковий керівник: Лантух І.В., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

Імперська газета «Новости и биржевая газета» у кінці ХІХ ст. авторитетно заявляла, що «корінь покращення вітчизняного економічного положення знаходився у послідовному та невпинному розвитку виробничих сил». На вітчизняних теренах капіталізм, як компост розвитку підприємництва, отримав свій потужний імпульс після селянської реформи 1861 р. Селянська реформа, знищення подушної податі призвели велику перебудову у державі і народному господарстві. Оновлене життя закипіло і принесло такі результати, про які не можливо було і мріяти.

Саме в цей час почався процес накопичення капіталу, тобто те підґрунтя, на якому вибудовувався вітчизняний бізнес. Відомий історик Б.Б. Кафенгауз зазначив, що «методами «первинного накопичення» на вітчизняних теренах були часткова «експропріація землевласників», зростання державного боргу, субсидії і привілеї буржуазії, які припадали на другу половину ХІХ і початок ХХ ст.».

Одним із шляхів відтворення підприємництва були акціонерні товариства. У 90-ті рр. ХІХ ст. однією із значних задач Міністерства фінансів був перегляд акціонерного законодавства. Міністерство мало на увазі спростити порядок утворення акціонерних компаній і, взагалі, дати більшу свободу розвитку акціонерної форми підприємств, що становило необхідні умови успішного росту промисловості країни.

Потрібні також були капітали і заклади, що реалізували підприємства. На практиці було відомо багато підприємств, як середніх, так і великих, усі зусилля котрих мали одну задачу - збільшити оборотні кошти утворенням акціонерної компанії. Ці зусилля виявилися титанічними, причому неуспіх обумовлювався одними і тими ж причинами: скудністю вільних капіталів, недостатньою схильністю капіталістів розташовувати свої засоби у новій справі і небажання комерційних банків фінансувати підприємства, які не обіцяли на перших етапах особливо великих прибутків.

Як не була мала кількість на вітчизняних теренах акціонерних підприємств, але більшість із тих, котрі утворилися за останні 5-10 років ХІХ ст. були зобов'язані своїм виникненням виключно або частково підтримці іноземних капіталів.

У тогочасній ситуації у промисловому середовищі майже увійшло у звичай, при першому бажанні заснувати акціонерну компанію, входити у особисті або письмові відносини із Брюсселем, Парижем, Берліном тощо і там шукати ґрунт для реалізації цієї акції.

Іноземний грошовий ринок до 90-х рр.. XIX ст. був зачинений для 95-98% існуючих у імперії підприємств. І їм залишалося розраховувати лише на послуги вітчизняних капіталів. Але останніх було обмаль. При таких умовах останньою надією фабриканта або заводчика у фінансуванні підприємства залишалося сприяння банків. Якщо виключити товариство взаємного кредиту, для якого неприйнятні спекулятивні задачі, то у імперії усього було 38 закладів комерційного кредиту, із яких до числа великих належало не більше 7 банків. Кошти комерційних банків були надзвичайно обмежені і майже усі вони ледь зводили кінці із кінцями навіть по операціям, що передбачав статут. Біржа була вже насичена спекулятивним матеріалом і апатично відносилася до нових дивідендних паперів.

Таким чином, дійсність ставила надзвичайно суттєві перешкоди придбанню акціонерною формою промислових підприємств того значення, якого вона заслужила б з економічних міркувань.

Велике значення для розвитку підприємництва мала кредитна політика. Наприклад, ті ж залізниці, які будуть слугувати не одному поколінню. Безумовно, наступні нащадки будуть користуються кредитами ще більше, ніж сучасники кінця XIX – початку XX ст.

Шляхом кредиту частина витрат розкладалася на довгий період часу і робила посильними і не такими відчутними самі великі витрати. Це було і справедливо, і розумно. Фабрики, усі промислові підприємства були б підірвані, якщо б в основу їх було покладено виключно поняття про «готівкові кошти».

Відомо, що одними «готівковими коштами» державне господарство ніколи не обходилося. «Готівкові кошти», перш за все, приростали шляхом підвищення майже усіх непрямих податків та встановлення акцизу на нафту та сірники. Неможна також віднести до галузі «готівкових коштів» позику у 100 млн. крб.. (1887 р.) і відомі конверсії. Дозволено думати, що, при покращенні фінансового та економічного положення, податкові реформи і надзвичайні ресурси на виробничі потреби своєчасні і здійснені, ніж у добу економічних криз та фінансових труднощів. Дуже часто ретельна небезпечність, невіра своїм силам та пасивність призводили до таких же сумних наслідків, як і необережність, як і необачність, захопленість і марнотратство. Достеменно, у цьому відношенні, можна навести один приклад. У першій половині 70-х рр.. XIX ст. багато говорили про необхідність обов'язкового введення початкової освіти, на прикладі Пруссії. Підраховували, що для цього знадобиться збільшити бюджет на 12 млн. крб. Ця цифра здалася такою великою і не підйомною для країни. З цієї причини питання залишилося не вирішеним. Через декілька років почалася війна. Наслідки її збільшили бюджет приблизно на 100000000 крб. самих невиробничих витрат. Тоді б у 1876 р. і відбулося деяке утруднення від збільшення витрат на народну освіту і бюджетна рівновага була б порушеною. Проте у 80-х роках XIX ст. були б плоди цієї «продуктивної витрати» і державне казначейство не відчувало б дискомфортне положення і підприємці виграли б завдяки появі освіченого працівника.